

مجموعه سوالات مفهومی درس علوم و فنون دهم انسانی

فروردین ۱۴۰۳

تهیه شده توسط دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

همکاران این مجموعه :

خانم زهرا رضانلی - استان فارس

آقای مجتبی حسین پور - استان قزوین

آقای اکبر خرمیان - استان قم

آقای اقبال مرادی - استان کردستان

آقای عباس مهدی زاده - استان کرمان

آقای مسعود اسکندری - استان کرمانشاه

آقای حسن حسنعلی پور - خانم معصومه همتی - استان کهگلویه و بویر احمد

خانم نیلوفر احمدی - استان گلستان

خانم زلیخا محمدی - استان گیلان

خانم لیلا زاهدی ناصر - استان لرستان

آقای حاتم غلامی - استان مازندران

خانم میترا کاظمی - استان مرکزی

تدوین و تصحیح : مسعود شیرزاده ، عضو و رابط دبیرخانه راهبری کشوری زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

لازم به ذکر است سوالات این مجموعه به گونه ای طراحی شده است که تمامی سطوح دانش آموزان (برخوردار ، نیمه برخوردار و کم برخوردار) را شامل شود.

«به نام خداوند جان و خرد»

درس اول علوم و فنون ادبی (۱)

۱) کدام بیت با ابیات دیگر قرابت معنایی ندارد؟

الف) هر وقت خوش که دست دهد مغنتم شمار / کس را وقوف نیست که انجام کار چیست

ب) به موج آویز و از ساحل بپرهیز / همه دریاست ما را آشیانه

ج) مهتری گر به کام شیر در است / شو خطر کن ز کام شیر بجوی

د) مسلم است شجاعت بر آن کسی صائب / که پیش تیر حوادث سپر نخواسته است

(زهرا رضائلی، استان فارس، شیراز)

۲) با توجه به موارد ذکر شده در قسمت «الف» گزینه صحیح را از قسمت «ب» انتخاب کنید. بارم (۱ نمره)

« ب »	« الف »
متمم بین دو حرف اضافه	۱) که گر صیاد بیند این چنینم / دهد حالی به گازر پوستینم
شبکه معنایی واژگان	۲) به دام افتاد روباهی سحرگاه / به روبه بازی اندیشید در راه
کهنه و مهجور بودن برخی واژگان	۳) کمان به زه را به بازو فکند / به بند کمر بر، بزد تیر چند
ترکیب سازی	۴) همه تیغ و گرز و کمند اورید / به ایرانیان تنگ و بند آورید

(زهرا رضائلی، استان فارس، شیراز)

۳) در هر کدام از گزینه‌های زیر آرایه‌های صحیح را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) مپندار این شعله افسرده گردد / که بعد از من افروزد از مدفن من (استعاره - مجاز)

ب) در زیر آن آتش شدید ، بلدوزرچی جهاد خاکریز می زند (تشبیه - مجاز)

پ) لیک چنان خیره و خاموش ماند / کز همه شیرین سخنی گوش ماند (جناس - حس آمیزی)

ت) معلم مشوش بود. صدا برداشت چرا اسب؟ پی بردیم راه دست خودش هم نیست (کنایه حسن تعلیل)

(زهرا رضائلی، استان فارس، شیراز)

۴) حکایت زیر را بخوانید و به پرسش ها پاسخ دهید.

«موری را دیدند به زور مندی کمر بسته و ملخی را ده برابر خود برداشته. به تعجب گفتند « این مور را ببینید که [بار] به این گرانی چون می کشد؟ مور چون این بشنید، بخندید و گفت: « مردان، بار را به نیروی همبت و بازوی حمیت کشند فنه به قوت تن »

الف) پیام حکایت بالا را بنویسید.

ب) دو ویژگی زبانی و دو ویژگی ادبی در متن بیابید

(زهرا رضائلی، استان فارس، شیراز)

۵) با توجه به ابیات زیر به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید.

مژده دهید باغ را بوی بهار می رسد	آب زیند راه را هین که نگار می رسد
کز رخ نوربخش او نور نثار می رسد	راه دهید یار را آن مه ده چهار را
غم به کناره می رود، مه به کنار می رسد	رونق باغ می رسد، چشم و چراغ می رسد

الف) نوع ادبی متن و نحوه خوانش چگونه است؟

ب) ویژگی های قلمرو ادبی این متن را بیان کنید. (دو مورد)

پ) کدام ویژگی فکری در متن شعر، قابل مشاهده نیست؟

۱) خوش بینی	۲) عشق گرا	۳) فلسفی	۴) شادی گرا
-------------	------------	----------	-------------

ث) «را» در مصرع اول بیت اول در چه معنایی به کار رفته است؟

(زهرا رضائلی، استان فارس، شیراز)

۶) با توجه به عبارت « اما روز گار انصاف بستد و دمنه را رسوا گردانید و افترا و زرق او شیر را معلوم گشت، چه نهال کردار و تخم گفتار چنان که پرورده و کاشته شود به ثمرت رسد.» کدام گزینه صحیح است؟

الف) نهال گفتار و تخم کردار اضافه استعاری هستند.

ب) مفهوم عبارت تاکید بر این مطلب است که انسان سرانجام، سزای اعمال و گفتار خود را می بیند.

ج) در عبارت فوق «دمنه» و «شیر» نقش دستوری مفعول دارند.

د) رابطه معنایی واژه های «افترا و زرق» تضاد است.

(زهرا رمضانلی، استان فارس، شیراز)

۷) قسمت های مشخص شده، در کدام گزینه قلمرو ادبی بررسی می شود؟

الف) بشد تیز رهام با خود و گبر/همی گرد رزم اندر آمد به ابر

ب) صیاد او را برداشت و چون صورت شد که مرده است، بینداخت

ج) به آورد با او بسنده نبود / بپیچید از روی و برگاشت زود

د) پنداشت که ما دیوانه ایم. گفت: « بروید.» و نگذاشت که ما به گرمابه در رویم.

(زهرا رمضانلی، استان فارس، شیراز)

۸) قسمت های مشخص شده در حیطه چه قلمروهایی (ادبی، زبانی) قرار دارند؟

الف) باشد که ما را دمکی زیادت تر در گرمابه گذارد که شوخ از خود باز کنیم.

ب) قطره باران که در افتد به خاک/ زو بدمد بس گهر تابناک

پ) بی مهر رخت روز مرا نور نمانده ست / وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده ست

ت) کشانی بدو گفت: با تو سلیح / نبینم همی جز فسوس و مزیح

(زهرا رمضانلی، استان فارس، شیراز)

۹) لحن خوانش بیت های زیر را مقابل آن بنویسید.

الف) بیامد دمان با سپاهی گران/ همه نره دیوان جنگاوران

ب) صبا وقت سحر بویی ز زلف یار می آرد/ دل شوریده ما را به بو در کار می آورد

پ) یکی را روایت کنند از ملوک / که بیماری رشته کردش چو دوک
ت) خدا را برآن بنده بخشایش است / که خلق از وجودش در آسایش است

(زهرا رضانلی، استان فارس، شیراز)

۱۰) شعر زیر را بخوانید و با توجه به کاربردهای سه گانه متن در مقابل گزینه ها علامت (ص) یا (غ) بگذارید.

وقتی دل سودایی می رفت به بستان ها/ بی خویشتم کردی بوی گل و ریحان ها

گه نعره زدی بلبل گه جامه دریدی گل / با یاد تو افتادم از یاد برفت آنها

تا خار غم عشقت آویخته در دامن / کوته نظری باشد رفتن به گلستان ها

گر در طلبت ما را رنجی برسد شاید / چون عشق حرم باشد سهل است بیابان ها

الف) نوع ادبی این شعر تعلیمی است (.....) ب) در واژه «سهل» ایهام تناسب وجود دارد

پ) کاربرد فعل ماضی «کردی» در معنی فعل مضارع ت) جامه دریدن گل آرایه تشخیص و استعاره است

(زهرا رضانلی، استان فارس، شیراز)

پاسخ نامه :

۱- گزینه صحیح الف است. گزینه های (ب و ج و د) بر خطر کردن و نترسیدن از سختی ها اشاره دارد اما گزینه الف بر مغتنم دانستن وقت و قدر اوقات خوش را دانستن تاکید دارد.

۲) ترکیب سازی

۲- پاسخ: ۱) کهنه و مهجور بودن برخی واژگان

۴) شبکه معنایی واژگان

۳) متمم بین دو حرف اضافه

۳- الف) شعله: استعاره (ب) آتش: مجاز (پ) شیرین سخنی: حس آمیزی (ت) راه دست کسی نبودن: کنایه

۴- الف) پیام حکایت: انجام کارهای بزرگ همت و غیرت می طلبد.

ب) ویژگی زبانی: حذف فعل «است» به قرینه معنوی بعد از واژه های «کمر بسته» و «برداشته»، ده برابر خود: گروه قیدی / گران: سنگین / چون در «مور چون این بشنید»: حرف ربط وابسته ساز / چون در [بار] به این گرانی چون می کشد: قید پرسش / کشند: (می کشند): مضارع اخباری / حمیت: مردانگی و سایر موارد

ب) ویژگی ادبی: کمر بسته: کنایه از آماده شده، مستعد / کمر بسته و برداشته: سجع / بازوی همت: اضافه استعاری / مردان: مجاز از اشخاص بلند همت و سایر موارد

۵- پاسخ: الف) نوع ادبی: غنایی و نحوه خوانش: با وزن و آهنگ تند و شادی آور و حالتی که شور و شوق عاشقانه را به خواننده منتقل می کند خوانده می شود. هجاها کوتاه و ضربی است .

ب) تشخیص و استعاره: مزده دهید باغ را، غم به کناره می رود / استعاره: رخ نوری بخش / استعاره: مه ده چهار / کنایه: چشم و چراغ

۳(پ) ث) را در معنی حرف اضافه «به»

۶- الف) نادرست (تشبیهی هستند) (ب) درست (ج) نادرست (دمنه مفعول و شیر متمم) (د) نادرست

۷- الف) زبانی (رفت) (ب) زبانی (تصوّر شد) (ج) ادبی (کنایه از روی برگرداندن و فرار کردن) (د) زبانی (وارد شویم)

۸- پاسخ: الف) زبانی (به معنی چرک و آلودگی) (ب) ادبی (استعاره) (پ) ادبی (ایهام) (ت) زبانی (ممال مزاح)

۹- الف) حماسی (ب) غنایی (پ) روایی داستانی (ت) تعلیمی

۱۰- الف) نادرست (غنایی است) (ب) درست (ب) درست (پ) نادرست (استمراری است)

درس دوم علوم و فنون ادبی ۱

۱) حس شادی شاعر در بیت « روی میپوشان که بهشتی بود هر که ببیند چو تو حور ای صنم » نمود چه چیزی در شعر است؟

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

۲) در بیت زیر، عامل غنی شدن بار حماسی فضای شعر چیست؟
خروش آمد و ناله‌ی کَرَنای دم نای رویین و هندی دَرای

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

۳) فایده‌ی توجه به فضای عاطفی و آهنگ متن چیست؟

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

۴) وزن، امری است و بیرون از ذهن کسی که آن را درمی یابد، وجود ندارد؛ وسیله‌ی ادراک وزن، ما است.

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

۵) در بیت « گفت که سرمست نه‌ای، رو که از این دست نه‌ای رفتم و سرمست شدم وز طرب آکنده شدم » چه عاملی بر قدرت اثرگذاری این سروده، افزوده است؟

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

۶) حسّ و حال حاکم بر فضای شعر زیر چگونه است؟

« ای نفسِ خرمِ باد صبا از بر یار آمده‌ای، مَرَحبا »

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

۷) در بیت‌های گروه الف کدام یک از آهنگ‌ها و وزن‌های گروه ب به کاررفته است؟

(ب)

(الف)

- ۱- بستند راه مهلت او از چهار سو
حماسی و کوبنده
تنها نه راه مهلت او، راه چاره هم
- ۲- ملکی که پریشان شد، از شومی شیطان شد
سنگین و غمناک
باز آن سلیمان شد، تا باد چنین بادا
- ۳- ز تیغ دلیران هوا شد بنفش
شاد و شورانگیز
برفتند با کویانی درفش

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

- ۸- موسیقی و لحن و حالت روحی شاعر در بیت زیر چگونه است؟
« بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم
فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم »

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

- ۹) دو بیت زیر را بخوانید و آن‌ها را از دیدگاه آهنگ و موسیقی مقایسه کنید.
الف) خروشید کای فرخ اسفندیار
ب) وقت را غنیمت دان آن قدر که بتوانی
هماوردت آمد برآرای کار
حاصل از حیات ای جان یک دم است تا دانی
(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

- ۱۰) در کدام مورد وزن و محتوا هماهنگ نیستند؟ چرا؟
الف) من طربم طرب منم، زهره زند نوای من
ب) همه دردم همه داغم همه عشقم همه سوزم
عشق میان عاشقان شیوه کند برای من
همه درغم گذرد هر مه و سال و شب و روزم

(مجتبی حسین پور-ناحیه ۲ استان قزوین)

پاسخ نامه

- ۱- عاطفه
۲- وزن و آهنگ کوبنده و کوتاه
۳- سبب کشف لحن می‌شود. تشخیص لحن مناسب هر متن، خواندن را دلنشین‌تر و درک محتوا را آسان‌تر می‌سازد.
۴- حسّی - حواس

- ۵- تناسب و همسویی وزن و عاطفه
- ۶- وزن این شعر شاد و طربانگیز است و همسویی وزن و محتوا احساس شادی را به خواننده منتقل می‌کند.
- ۷- ۱- سنگین و غمناک ۲- شاد و شورانگیز ۳- حماسی و کوبنده
- ۸- مربوط به ادبیات غنایی است، شاد و شورانگیز است و وزن با محتوا هماهنگ است
- ۹- بیت اول شعری حماسی است و وزن و اهنگ کوتاه و کوبنده دارد و شعر دوم اندرزی و تعلیمی است و در هردو محتوا با وزن متناسب است
- ۱۰- بیت ب . زیرا شاعر حس غم و اندوه را در وزنی شاد و طربانگیز آورد

درس سوم علوم و فنون ادبی ۱

- ۱- در کدام بیت هم مصوت کوتاه هم مصوت بلند و هم صامت واج آرایبی ایجاد کرده است؟
- الف) به یاد یار و دیار آنچنان بگریم زار / که از جهان ره و رسم سفر براندازم
- ب) کینه توز و دیده دوز و خصم سوز و رزم ساز / شیر جوش و درع پوش و سخت کوش و کاردان
- (اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)
- ۲- در بیت زیر میان کدام واژه‌ها آرایه تکرار (واژه آرایبی) به چشم می‌خورد؟
- «عمر ما را مهلت امروز و فردای تو نیست/ من که یک امروز مهمان توام فردا چرا؟»
- (اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)
- ۳- در شعر زیر از اخوان ثالث، تکرار کدام مصوت بر زیبایی و گوش نوازی سخن افزوده است؟
- ای تکیه‌گاه و پناه / زیباترین لحظه‌های / پر عصمت و پرشکوه تنهایی و خلوت من / ای شط شیرین پر شوکت من
- (اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)
- ۴- در کدام بیت هر دو نوع واج آرایبی دیده می‌شود؟
- الف) شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی / غنیمت است چنین شب که دوستان بینی
- ب) مرا مادرم نامرگ تو کرد / زمانه مرا پتک ترک تو کرد
- (اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)
- ۵- چه عاملی بر تأثیر آهنگین بیت زیر افزوده است ؟ نام این آرایه چیست ؟
- پس هستی من ز هستی اوست / تا هستم و هست دارمش دوست
- (اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)

۶- چرا واژه‌های مشخص شده در عبارت زیر نمی‌توانند نمونه مناسبی برای آرایه واژه آرایه باشند؟

کتابی که در او (داد) سخن آرایه توان (داد) ابداع کنم.

(اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)

۷- در بیت‌های زیر نمونه‌های واج آرایه و واژه آرایه را بیابید.

الف) گوشه گرفتم ز خلق و فایده‌ای نیست / گوشه چشمت بلای گوشه نشینان

ب) ما چون ز دری پای کشیدیم، کشیدیم / امید ز هر کس که بریدیم، بریدیم

(اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)

۸- چرا واژه‌های مشخص شده در بیت زیر نمی‌توانند نمونه‌ای مناسب برای آرایه واژه آرایه باشند؟

گلاب است گویی به جویش (روان) / چنان چون شده باز جوید (روان)

(اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)

۹- در بیت زیر چند مصوت بلند وجود دارد؟

حلال است رفتن به صحرا، ولیک / نه انصاف باشد که پی ما روند

(اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)

۱۰- شاعر در کدام بیت از آرایه واج آرایه بهره بیشتری برده است؟

الف) صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را / که سر به کوه و بیابان تو داده‌ای ما را

ب) رسم عاشق کشی و شیوه شهر آشوبی / جامه ای بود که بر قامت او دوخته بود

ج) آن ابر درر بار ز دریا که برآید / پر کرده ز در و درم و دانه دهان را

د) شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی / غنیمت است چنین شب که دوستان بینی

(اکبر خرمیان ، ناحیه ۲ استان قم)

پاسخ نامه:

۱- گزینه ب تکرار مصوت بلند، مصوت کوتاه کسره، صامت ی، ر،

۲- امروز و فردا

۳- تکرار مصوت کسره

۴- ب تکرار صامت م مصوت ا

۵- واج آرایبی صامت س

۶- چون تفاوت معنایی دارند واین کاربرد آرایه جناس می سازد

۷- واژه آرایبی: کشیدیم ، بریدیم

۸- چون تفاوت معنایی دارند واین کاربرد آرایه جناس می سازد

۹- ۵مصوت بلند ا

۱۰- ج واج آرای در سه واج ا،د،ر

درس چهارم علوم و فنون ادبی ۱

۱- موضوع متن زیر از تاریخ بلعمی، کدام ویژگی بارز نثر عهد سامانی را نشان می دهد؟۵/۰نمره

«و این ضحاک را اژدها به وی، از آن گفتندی که بر کتف او دو پاره گوشت بود بزرگ بر رسته دراز، و سر آن به کردار ماری بود و آن را به زیر جامه اندر داشتی، و هرگاه که جامه از کتف برداشتی، خلق را به جادوی چنان نمودی که این دو اژدهاست و ازین قبل، مردمان ازو بترسیدندی؛ و عرب او را ضحاک گفتند...»

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۲- عبارت زیر در مورد کدام کتاب است؟ مترجم کتاب مورد نظر را نام ببرید. ۱نمره

«این کتاب تفسیر بزرگ است از روایت محمد بن جریر طبری-رحمة الله علیه - ترجمه کرده به زبان پارسی دری؛ و این کتاب را بیاوردند از بغداد، نبشته به زبان تازی؛ پس دشخوار آمد خواندن این کتاب. امیر سید ابوالمظفر ابوصالح منصور، علمای ماوراءالنهر را گرد کرد و از ایشان فتوای کرد که روا باشد که ما این کتاب را به زبان پارسی گردانیم؛ گفتند روا باشد خواندن و نبستن تفسیر قرآن به پارسی، مر آن را که او تازی نداند.»

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۳- چه دلیلی بیت زیر جزو رایج‌ترین شعرهای قرن چهارم و اوایل قرن پنجم هجری است؟۵/۰نمره

« ز لشکر همی بر خروشید طوس / شب تیره تا گاه بانگ خروس »

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۴- چرا متن « پادشاهی را شنیدم به کشتن اسیری اشارت کرد بیچاره در آن حالت نومیدی ملک را دشنام دادن گرفت و سقط گفتن که گفته‌اند هر که دست از جان بشوید هر چه در دل دارد بگوید.» جزو متن های عهد سامانی محسوب نمی شود؟ انمره

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۵- آوردن تشبیهات گوناگون در شعر قرن ۴ و نیمه اول قرن پنجم یکی از ویژگی های بارز شعر آن عهد است؛ ویژگی ذکر شده را در دو بیت زیر بررسی کنید.

«مرا بسود و فرو ریخت هر چه دندان بود / نبود دندان، لا بل چراغ تابان بود
سپید سپیم زده بود و در و مرجان بود / ستاره سحری بود و قطره باران بود»

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۶- منطقه ی رواج «فارسی دری» را بر روی نقشه ی زیر مشخص کنید. (هاشور بزنید)

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۷- تصویر زیر مربوط به کدام خط نوشتاری است؟ و در زمان کدام دوره پادشاهی رواج داشت؟

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۸- متن زیر برگرفته از چه کتابی است؟ و مولف آن کتاب را نام ببرید.

«پس امیرابومنصور عبدالرزاق، دستور خویش، ابومنصور المَعمری را بفرمود تا خداوندان کتب را، از دهقانان و فرزنانگان و جهان دیدگان از شهرها بیاورد و چاکر او ابو منصور المَعمری به فرمان او نامه کرد و کس فرستاد به شهرهای خراسان و هشیاران از آنجا بیاورد از هر جای و از هر شارستان گرد کرد و بنشانند.»

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۹- کدام یک از بیت های زیر ویژگی اصلی شعر فارسی قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم هجری را داراست؟

الف) نامت شنوم، دل ز فرح زنده شود / حال من از اقبال تو فرخنده شود

ب) چشمش ز خواب و غمزه زنبور سرخ کافر / شهد سپید در لب و موم سیاه خالش

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

۱۰- تعداد..... سؤال از سؤالات زیر درباره تاریخ ادبیات قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم پاسخ درست داده شده است.

الف) امرای سامانی از چه طریقی در برابر خلافت بغداد به هویتی مستقل دست یافتند؟ تأکید بر ضرورت تألیف به زبان فارسی دری و گردآوری تاریخ و روایات گذشته ایرانی

ب) شعر غنایی با کدام شاعران قوت و استحکام یافت؟ رودکی و شهید بلخی

ج) کدام شاعران در اواخر عهد سامانی تربیت یافته بودند؟ عنصری فردوسی منوچهری

د) دو مورد از خصیصه های شعر این دوره را نام ببرید؟ آوردن ترکیبهای تازه استعاره های دلپذیر

ه) به چه علت در آغاز این دوره دانشمندان آثار خود را به عربی مینویسند؟ تا زبان عربی که زبان دین اسلام است، باقی بماند.

(اقبال مرادی ، کردستان: دیواندره)

پاسخ نامه :

- ۱- آوردن موضوعهای حماسی و ملی ایران
- ۲- ترجمه تفسیر طبری - جمعی از دانشمندان آن زمان
- ۳- شعر حماسی جزو رایج ترین انواع شعر فارسی بود.
- ۴- در نثر این دوره هنوز ضرب المثل وارد نشده است، اما در این عبارت ضرب المثل هست.
- ۵- شاعر با بهره بردن از آرایه ی تشبیه، ۵ بار در دو بیت تشبیه به کار برده است. مثلاً دندانم مثل چراغ تابان است و ...
- ۶- مشرق و شمال شرقی ایران باید هاشور زده شود.
- ۷- میخی - هخامنشیان
- ۸- شاهنامه ابومنصوری - عده ای از دانشوران خراسان
- ۹- گزینه الف/ شعر ساده و روانی کلام در آن مشهود است.
- ۱۰- سه

درس پنجم علوم و فنون ادبی ۱

۱- گزینه صحیح را از داخل کمانک انتخاب کنید .

الف : مقدار آوایی که با یک بار دهان باز و بسته می شود نام دارد. (لحن - هجا - حرف)

ب : شکل نوشتاری واج را گویند. (عاطفه - حرف - واج)

(عباس مهدی زاده-شهرستان راین- استان کرمان)

۲-درستی و نادرستی عبارت های زیر مشخص کنید .

الف : هر رکن از بخش های کوچک تری به نام وزن تشکیل شده است .

ب : تعداد هجای یک کلمه برابر است با تعداد مصوّت های آن کلمه است .

(عباس مهدی زاده-شهرستان راین- استان کرمان)

۳- واج « ن » در کدام واژه زیر قابل حذف نیست ؟

الف : میمون ب : سیمان ج : یاسمن د : خورجین

(عباس مهدی زاده- شهرستان راین - استان کرمان)

۴- چرا دو کلمه « نمایش - سماجت » از نظر وزن با هم برابر هستند ؟

(عباس مهدی زاده-شهرستان راین- استان کرمان)

۵- برای الگوهای هجایی زیر یک مثال بیاورید .

الف : صامت + مصوّت کوتاه
ب : صامت + مصوّت بلند + صامت + صامت

(عباس مهدی زاده-شهرستان راین- استان کرمان)

۶- کدام واژه با الگوی « - - - u - - - » برابر نیست ؟

الف : نمی دانم ب : نتوانم ج : جوانمردی د : دو میدانی

(عباس مهدی زاده-شهرستان راین- استان کرمان)

۷- در کدام گزینه زیر « و » صامت نیست ؟

الف : سوار ب : سودابه ج : دماوند د : ورزشکار

(عباس مهدی زاده-شهرستان راین - استان کرمان)

۸- کدام مصراع زیر با الگوی « - u - - - u - - - u - » برابر است ؟

الف : بشنو از نی چون شکایت می کند ب: خلوتم چراغان کن ، ای چراغ روحانی

درس ششم علوم و فنون ادبی ۱

۱- واژه ای بنویسید که با "کمال" سجع متوازی داشته باشد.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۲- سجع را در جمله های زیر بیابید و نوع سجع را در هر مورد بیان کنید.

الف) مُلک بی دین باطل است و دین بی مُلک ضایع. (ب) یک خلقت زیبا، به از هزار خلعت دیبا.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۳- کدام مورد زیر درباره ی "سجع" صحیح نمی باشد؟

الف) یکسانی دو واژه در واج یا واج های پایانی و وزن، یا هر دوی آن هاست. (ب) سجع فقط در نثر به کار می رود و کاربردی در شعر ندارد.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۴- در مقوله ی سجع به کلمات مشخص شده در هر جمله و به آهنگ برخاسته از آن ها می گویند.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۵- واژه ای بنویسید که با "جانم" سجع مُطَرَف بسازد.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۶- سجع در نثر مانند در شعر است.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۷- سجعی که ارکان آن، هم وزن باشد و واج های پایانی آن ها نیز یکی باشد نامیده می شود.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۸- آیا عبارت زیر را می توان مُسَجَع نامید؟ دلیل خود را بنویسید.

محبت را غایت نیست؛ از بهر آنکه محبوب را نهایت نیست.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۹- ارزش موسیقایی از همه ی سجع ها بیشتر است.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

۱۰- با نوجه به سجع های به کار رفته در موارد زیر، ارزش موسیقایی کدام مورد بیشتر است؟ دلیل خود را بنویسید.

الف) جوانمرد که بخورد و بدهد؛ به از عابد که روزه دارد و بنهد. (ب) دوستی را که به عمری فراچنگ آرند؛ نشاید که به یک دم بیزارند.

(مسعود اسکندری، استان کرمانشاه، ناحیه ۳)

پاسخ نامه

- ۱- جمال یا هر واژه ای از این دست.
- ۲- الف: باطل - ضایع (سجع متوازن) ب: زیبا - دیبا (سجع متوازی)
- ۳- گزینه "ب" - زیرا سجع هم در نثر و هم در شعر کاربرد دارد.
- ۴- ارکان سجع - سجع
- ۵- دهانم، یا هر واژه ای شبیه به آن.
- ۶- قافیه
- ۷- سجع متوازی (متوازی)
- ۸- بله - زیرا در پایان مصراع ها سجع مطرف به کار رفته است یا دارای سجع مطرف است.
- ۹- سجع متوازی
- ۱۰- الف، زیرا در آن سجع متوازی به کار رفته است.

درس هفتم علوم و فنون ادبی ۱

۱- دو مورد از ویژگی های زبانی سبک خراسانی را در شعر زیر پیدا کنید و بنویسید

مهوری گر به کام شیر در است	شو، خطر کن ز کام شیر بجوی
یا بزرگی و عزّ و نعمت و جاه	یا چو مردانت مرگ رویاروی

حنظله بادغیسی

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۲- جاهای خالی را کامل کنید . قالب عمده شعر در سبک خراسانی است؛ قالب‌های مسمط، ترجیع بند و مثنوی نیز به تدریج در این دوره شکل می‌گیرد و قالب نیز در اواخر این دوره، رشد می‌یابد

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۳- کدام ویژگی ادبی سبک خراسانی در دو بیت زیر دیده می‌شود؟
چون بُنا گوش نیکوان شد باغ از گل سیب و از گل بادام
همچو لوح زمردین گشته ست دشت همچون صحیفه‌ای زرخام

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۴- کدام ویژگی فکری سبک خراسانی در بیت زیر دیده می‌شود؟
گل سوری به دست باد بهار سوی باده همی‌دهد پیغام

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۵- هر یک از موارد زیر مربوط به کدام قلمرو شعر سبک خراسانی است؟

الف - قافیه و ردیف، بسیار ساده است

ب - معشوق، عمدتاً زمینی است

ج - کمی لغات عربی

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۶- کدام گزینه از ویژگی‌های نثر زیر است؟

و چون ابرهه (را) چشم بر عبدالمطلب افتاد، حالی حرمت او را از تخت فرو آمد و بنشست با عبدالمطلب، و او را گفت که یا پیر، حاجت خواه. ابرهه چنان دانست که او حاجت خانه خواهد خواست، و به دلش اندر بود اگر حاجت خانه خواهد، بدو بخشد. که پس عبدالمطلب گفت که دویست اُشتر از آن من بیاورده‌اند، بفرمای تا اُشتران من باز دهند.

الف (ایجاز و اختصار در لفظ و معنا ب - کوتاهی جملات - لغات کم کاربرد فارسی در مقایسه با دوره‌های بعد

ب) اطناب - تمثیل و استشهاد به آیات، احادیث و اشعار عرب - افزایش یافتن کاربرد نشانه‌های جمع فارسی

بر جمع عربی

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۷- دو مورد از ویژگی‌های نثر زیر را بنویسید.

به روزگار خسرو، اندر وقت بوذر جمهر، رسولی آمد از روم. خسرو بنشست چنان که رسم ملوک بود؛ و رسول را بار داد. پیش رسول با وزیر، بوذر جمهر، گفت: «ای فلان، همه چیز در عالم تو دانی؟»

بوذر جمهر گفت: «نه، ای خدایگان!» خسرو از آن طیره شده و از رسول، خجل گشت. پرسید که همه چیز پس که داند؟ بوذر جمهر گفت: «همه چیز را همگان دانند و همگان هنوز از مادر زاده نشده‌اند.»

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۸- کدام گزینه در سبک خراسانی سروده نشده است؟

الف) مهتری گر به کام شیر در است شو خطر کن ز کام شیر بجوی

ب) گل بخندید و باغ شد پدرام ای خوشا این جهان بدین هنگام

ج) به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۹- با توجه به قافیه و ردیف کدام بیت ویژگی ادبی سبک خراسانی را ندارد؟

الف) مرا بسود و فروریخت هر چه دندان بود نبود دندان، لا بل چراغ تابان بود

ب) کی رفته ای ز دل که تمنا کنم تو را؟ کی بوده ای نهفته که پیدا کنم تو را؟

ج) بوی جوی مولیان آید همی یاد یار مهربان آید همی

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

۱۰- آثار داده شده در کدام گزینه همگی یک نوع سبک نثری محسوب می شوند؟

الف) ترجمه تفسیر طبری، تاریخ بلعمی، التفهیم، شاهنامه ابومنصوری، کشف المحجوب

ب) تاریخ بیهقی، قابوس نامه، سفرنامه ناصر خسرو، سیاست نامه، کیمیای سعادت

(حسن حسنعلی پور و معصومه همتی استان کهگیلویه و بویراحمد)

پاسخ نامه :

۱- سادگی زبان شعر ۲- کمی لغات عربی

۳- تفاوت تلفظ برخی از کلمات در مقایسه با امروز (مردانت) ۴- کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در

مقایسه با دوره‌های بعد (مهتری - شو) ۵- استفاده از دو نشانه برای یک متمم (به کام شیر در)

۲- قصیده - غزل

۳- در توصیف پدیده‌ها بیشتر از تشبیه (از نوع حسّی) بهره گرفته می‌شود- قافیه و ردیف، بسیار ساده است

۴- روح شادی و نشاط و خوش باشی

۵- الف- قافیه و ردیف، بسیار ساده است = ادبی

ب - معشوق، عمدتاً زمینی است = فکری

ج - کمی لغات عربی = زبانی

۶- الف) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا ب - کوتاهی جملات - لغات کم کاربرد فارسی در مقایسه با دوره‌های

بعد

۷- نثر دوره غزنوی و سلجوقی است، افزایش کاربرد لغات عربی (رسول، رسم، ملوک، خجل، عالم و طیره)، اطناب.

۸- د) آمد نفس صبح و سلامت نرسانید بوی تو نیاورد و پیامت نرسانید

۹- ب) کی رفته ای ز دل که تمنا کنم تو را؟ کی بوده ای نهفته که پیدا کنم تو را؟

۱۰- ب) تاریخ بیهقی، قابوس نامه، سفرنامه ناصر خسرو، سیاست نامه، کیمیای سعادت

درس هشتم علوم و فنون ادبی ۱

۱- کدام گزینه از نظر دوتلفظی بودن با یکی از واژه گان مصرع " آسمان بار امانت نتوانست کشید" برابر است ؟

الف) بیقرار ب) رایانه ج) یادگار د) پیرانه

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۲- بیت زیر را به خط عروضی بنویسید، مرز هجاها را مشخص کنید و زیر هر هجا علامت آن را بگذارید.

چرا گوید آن چیز در خُفیه مرد که گر فاش گردد شود روی زرد

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۳- تقطیع هجایی کدام مصراع درست صورت نگرفته است؟

- (الف) راست چون جان بر میان بندد دلم - U- - - U- - - U-
(ب) من از صبا و چمن بدگمان نمی گشتم: - - - U-U- -UU-U- - -
(ج) دلم را بیقراری در بغل آرام می گیرد U- - -U- - -U- - -U- - -
(د) از این نکته قفل از دلم برگشاد: - U- -U- -U- -U- -

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۴- در کدام گزینه مصوت بلند معادل یک مصوت کوتاه تلفظ می شود؟

- (الف) کوتاه (ب) خزان (ج) دیدار (د) شتاب زده

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۵- با توجه به علامت هجاها، یک واژه بنویسید.

- (الف) UU--: (ب) U--U: (پ) U-U--: (ت) U--:

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۶- در بیت زیر، تعداد هجاهای بلند و کشیده به ترتیب، چند تا است؟

از پای فتادیم چو آمد غم هجران در درد بمردیم چو از دست دوا رفت

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۷- در تقطیع هجایی بیت زیر چند هجای کوتاه و چند هجای بلند وجود دارد؟

کاش که در قیامتش بار دگر بدیدمی کانچه گناه او بود من بکشم غرامتش

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۸- هجابندی صحیح بیت زیر را بنویسید؟

بیا به شام غریبان و آب دیده من بین به سان باده صافی در آبگینه شامی

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۹- بیت زیر را به خط عروضی بنویسید.

دوش رفتم به در میکده خواب آلوده خرقة تر دامن و سجاده شراب آلوده

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

۱۰- باتوجه به خوانش دقیق ابیات، تعداد هجاهای بلند بیت زیر چند تا است؟

گر ندارم من در این اندوه کس همدم در عشق او اندوه بس

(نیلوفر احمدی، استان گلستان، شهرستان بندرگز)

پاسخ نامه

۱- (ج) یادگار

۲- چرا گوید آن چیز در خُفیه مرد که گر فاش گردد شود روی زرد

چ	را	گو	ی	دا	چ	ز	دَر	خُف	ی	مَر
					ی					د
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
ک	گَر	فا	ش	گَر	دَد	شَ	وَد	رو	ی	زَرَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-

۳- گزینه (ب) تقطیع صحیح این مصراع ---U-U--UU-U-U

۴- ب

۵- نظر مصحح صائب است.

۶- یازده و پنج هجاهای بلند: از، تا، آ، مدهج، ران، در، مُر، از، وا، رفت (یازده مورد)

توجه: باتوجه به اختیارات شاعری (رفت) در پایان مصراع دوم، هجای بلند محسوب می شود

هجاهای کشیده: پای، دیم، درد، دیم، دست (۵ مورد)

۷- هشت هجای کوتاه و هشت هجای بلند در هر مصراع

کا	ش	ک	دَر	ق	یا	مَ	تَش	با	ر	دِ	گَر	ب	دی	د	می
----	---	---	-----	---	----	----	-----	----	---	----	-----	---	----	---	----

-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-
ت	م	را	غ	شَم	ک	ب	مَن	وَد	بُ	او	ه	نا	گ	چ	کان
ش															
-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-

۸- ب / یا / اب / اشا / ام / اغ / اری / با / ان / آ / اب / دی / د / ای / اب / اگی / ان / ای / اشا / می

۹- دوش / رفتم / ب / در / میگرد / خابالود / خرق / تر / دامن / سجاده / شرابالود

۱۰-۴۱ مورد (گر، دا، رم، من، رین، آن، کس، هم، مم، در، عیش، او، آن، بس)

درس نهم علوم و فنون ادبی ۱

۱- تعیین کنید کدام عبارت درست و کدام عبارت نادرست است.

الف-موازنه، تقابل سجع های متوازن یا متوازی در دو یا چند جمله است که به هماهنگی آنها می انجامد.

درست نادرست

ب-آرایه موازنه فقط در شعر کاربرد دارد. درست نادرست

(زلیخا محمدی، استان: گیلان شهر: بندکياشهر)

۲- جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

تقابل سجع های و در دو یا چند جمله که به هماهنگی آنها بینجامد، موازنه نام دارد.

(زلیخا محمدی، استان: گیلان شهر: بندکياشهر)

۳- در بیت « شاکر نعمت به هر مقام که بودیم / داعی دولت به هر طریق که هستیم » آرایه به کار رفته است.

(زلیخا محمدی، استان: گیلان شهر: بندکياشهر)

۴- در کدام بیت موازنه و در کدام بیت ترصیع وجود دارد؟

الف- ما چوناییم و نوا در ما زتوست / ما چو کوهییم و صدا در ما زتوست

ب- خالق و رازق و زمين و زمان حافظ و ناصر و مکين و مکان

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

۵- با توجه به بيت زير، به پرسش ها پاسخ دهيد:

ای زبان، هم گنج بی پایان تویی ای زبان، هم رنج بی درمان تویی

الف- در این بيت چه واژه هایی با هم، سجع متوازی دارند؟

ب- تقابل سجع های متوازی در این بيت، سبب پیدایش کدام آرایه شده است؟ توضیح دهید.

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

۶- کدام بيت از نظر کاربرد «سجع» ارزش موسیقایی بیشتری دارد؟

الف- هم عقل دویده در رکابت هم شرع خزیده در پناهت

ب- ما برون را ننگریم و قال را ما درون را بنگریم و حال را

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

۷- در کدام یک از ابیات، شاعر از آرایه ترصیع، بهره برده است؟ دلیل انتخاب خود را بنویسید.

الف- ما زبالاییم و بالا می رویم ما ز دریاییم و دریا می رویم

ب- راه و صل تو راه پر آسیب درد عشق تو درد بی درمان

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

۸- موسیقی بيتی که موازنه دارد گوش نواز تر است یا بيتی که ترصیع دارد؟ چرا؟

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

۹- موازنه ای که همه سجع های آن متوازی باشند، چه نام دارد؟

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

۱۰- تقابل سجع های متوازن یا متوازی در دو یا چند جمله که به هماهنگی آنها انجامد، چا آرایه ای را ایجاد می کند؟

(زليخا محمدی، استان: گيلان شهر: بندکياشهر)

پاسخ نامه :

۱- الف - درست

ب- نادرست

۲- متوازی - متوازن

۳- موازنه

۴- الف- ترصیع ب- موازنه

۵- الف- (گنج و زنج) و (بی پایان ، بی درمان)

ب- آرایه ترصیع؛ زیرا ترصیع موازنه ای است که همه سجع های آن متوازی باشد.

۶- بیت (ب) ؛ زیرا بیت دوم آرایه ترصیع دارد و ارزش موسیقایی سجع متوازی بیشتر از آرایه موازنه است.

۷- تو بیت (الف) آرایه ترصیع به کار رفته است؛ زیرا همه سجع های آن متوازی هستند.

۸- بیتی که ترصیع دارد؛ در ترصیع همه سجع ها متوازی اند که از نظر موسیقایی از سجع های دیگر با ارزش

تراست

۹- ترصیع

۱۱- موازنه

درس دهم علوم و فنون ادبی ۱

۱- موضوع قابل توجه در شعر نیمه دوم قرن ششم کدام گزینه است؟.

الف) ورود لغات زبان ترکی و مغولی به زبان فارسی

ب) علاقه مندی شاعران به سرودن غزل های لطیف و زیبا

ج) رواج نثر داستان های تمثیلی و عرفانی

د) رواج حس دینی

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان: خرم آباد)

۲- چرا آمیختگی زبان فارسی با واژگان عربی بر اثر گذشت زمان بیشتر می شد؟

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۳- دو تن از شاعران معروف آذربایجان را نام ببرید.

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۴- ویژگی اصلی نثر موزون به کار گیری سجع است. (صحیح - غلط)

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۵- نخستین نمونه نثر فنی کتاب اثر است.

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۶- چه کسی شیوه نثر موزون را به کمال رساند؟

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۷- جدول زیر را کامل کنید.

نام اثر	مؤلف	نوع نثر
	ابوالفضل میبدی	

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۸- دو مورد از ویژگی های عمده نثر متن زیر را بنویسید.

«... خزاین آراسته لشکر جرّار و بندگان فرمانبردار ، زمستان به دارالملک بخارا مقام کردی و تابستان به سمرقند رفتی یا به شهرهای خراسان» .

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۹- عمده ترین دلیل توجه نویسندگان به فارسی نویسی در سده های پنجم و ششم چیست؟

الف- استفاده از ترکیبات دشوار

ب-رواج داستان سرایی و منظومه هلی داستانی

ج-گسترش تصوّف و عرفان

د-رواج مفاخره ،شکایت و انتقاد اجتماعی

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

۱۰- دو مورد از عوامل مهم پیشرفت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در قرن سوم تا میانه قرن پنجم را بنویسید.

(لیلا زاهدی ناصر شهرستان :خرم آباد)

پاسخ نامه:

- ۱- گزینه ب صحیح است
- ۲- زیرا در مدارس آن عهد ، عمدتاً تحصیل علوم دینی و ادبی میسر بود؛به همین دلیل شاعران و ادیبان ، بیش از هر چیزی با زبان و ادبیات عرب آشنا شدند
- ۳- خاقانی و نظامی
- ۴- صحیح
- ۵- کلّیله و دمنه اثرنصرالله منشی
- ۶- خواجه عبدالله انصاری
- ۷-

نام اثر	مؤلف	نوع نثر
کشف الاسرار و عده الابرار	ابوالفضل میبدی	نثر موزون

۷- ۱- کاربرد لغات مهجور عربی ۲- حذف فعل به قرینه ۳- استفاده از آرایه ادبی سجع

۸- گزینه ج صحیح است

۱۰- الف-گرایش شاهان در جلب حمایت عالمان و ادیبان به دربار

ب- لشکر کشی ها و فتوحات غزنویان

ج-توسعه مدارس و مراکز تعلیم و تربیت

درس یازدهم علوم و فنون ادبی ۱

۱- از دو بیت زیر کدام یک زیباتر و اثرگذارتر است؟ با ذکر دلیل بنویسید.

الف_ یارِ بد، همین مار است از او بگریز/ تا آن زشت خو، بر تو ز هر نریزد

ب - یار بد مار است همین بگریز از او / تا نریزد بر تو زهر، آن زشت خو

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

۲- ((در بیت در غم ما روزها بی گاه شد/ روزها با سوزها همراه شد)) کلمات قانیه کدام است؟

الف - روزها و همراه. ب- بی گاه و همراه

پ - شد و شد ت - بی گاه و سوزها

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

۳- درست یا نادرست بودن گزاره های زیر را مشخص کنید.

الف- در بیت ((گلاب است گویی به جویش روان - همی شاد گردد زبویش روان)) کلمه « روان » در مصراع

اول و دوم ردیف می باشد. درست نادرست

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

ب - در بیت ((دلارام در بر دلارام جوی / لب از تشنگی خشک بر طرف جری)) کلمه « جوی » در مصراع اول و

دوم ردیف نمی باشد.

درست نادرست

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

الف - آیا کلمات (پر و در) را می توان بعنوان واژگان قافیه به کار گرفت؟

ب - درستی یا نادرستی آن را توضیح دهید.

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

۸- از دوبیت زیر کدام بیت طبق هیچ یک از قواعد دوگانه قافیه ساخته نشده است؟

الف - گاه توبه کردن آمد از مدایح وز هجی کز هجی بینم زیان واز مدایح سود نی

ب - اگر چه رفت غبارم به راه او بر باد زگرد حادثه بر دامنش غبار مباد

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

۹- با توجه به بیت ((طرفه می دارند یاران صبر من بر داغ و درد داغ و دردی کز تو باشد خوش تراست
از باغ و ورد))

الف - در بیت چند قافیه به کار رفته است؟

ب - این نوع قافیه ها را چه می نامند؟

پ - کدام واژه ها قافیه اصلی محسوب می شود؟

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

۱۰- در بیت ((شاهد آن نیست که مویی و میانی دارد / بنده طلعت آن باش که آنی دارد))

الف - کلمات قافیه را بنویسید .

ب - حرف (روی) را مشخص کرده بنویسید .

پ - حرف الحاقی را مشخص کرده بنویسید .

(خانم غلامی - استان مازندران - فریدون کنار)

پاسخ نامه :

۱- گزینه ب ، بدلیل وجود وزن و قافیه شعر زیبا تر و اثرگذار تر است.

۲- ب

۳- الف - نادرست. ب_ درست

۴- الف - درست. نادرست

۵- نو. درو. مصوت کوتاه و. واو. قاعده دوم.

۶- ب لذیذ چون حروف قافیه هم از نظر تلفظ وهم از نظر شکل و نوشتاری باید مشابه و همسان باشند.

۷- خیر چون طبق قاعده ۲ (مصوت کوتاه + صامت) می باشد که مصوت کوتاه در دو کلمه متفاوت می باشد. بنابراین نمی توان آن را قافیه قرارداد

۸- الف مصوت بلند (ی) حرف قافیه قرار گرفته که مطابق هیچ یک از قواعد ۱ و ۲ قافیه نمی باشد.

۹ - ۲ قافیه پایانی

ب - ذو قافیتین

پ_ درد. ورد (واژه های آخر)

۱۰ - الف_ میانی ، آنی

ب_ (ن)

پ_ (ی)

پ درد، ورد (واژه های پایانی)

ب - (ن) حرف روی

پ_ (ی) حرف الحاقی

درس دوازدهم علوم و فنون ادبی ۱

۱- در کدام بیت، «جناس ناقص اختلافی» وجود ندارد؟

الف- پدر با پسر یکدگر را کنار گرفتند کرده غم از دل کنار

ب- سعدیا گر نکند یاد تو آن ماه مرنج ما که باشیم که اندیشه‌ی ما نیز کنند

ج- بوی جوی مولیان آید همی / یاد یار مهربان آید همی

د- کفر است در طریقت ما کینه داشتن / آیین ماست سینه چو آینه داشتن

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۲- در بیت : (دل من هست از این بازار، بیزار/ قسم خواهی به دادار و به دیدار) در کدام واژه ها جناس وجود دارد؟ بنویسید که جناس از چه نوعی است؟

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۳- با توجه به بیت، جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

گل نعمتی است هدیه فرستاده از بهشت مردم کریم تر شوند اندر نعیم گل

در این بیت، واژه و آرایه اشتقاق را پدید می آوردند

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۴- کدام یک از جناس های زیر ، هم ریشگی (اشتقاق) ندارد؟ (فقط یک گزینه را علامت بزنید.)

الف- منظر- نظر ب- شور- شعر

پ- خالق- خلق ت- علم- معلم

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۵- انواع جناس را در ابیات و عبارات زیر مشخص کنید.

الف- گر مر او را این نظر بودی مُدام چون ندیدی زیر مشتی خاک، دام

ب- در دل، عطش عشق خدایی ما راست دیوانهٔ وصلیم و جدایی ما راست

- ج- بهرام که گور می گرفتی همه عمر دیدی که چگونه گور بهرام گرفت
- د- مگذران روز سلامت به ملامت، حافظ چه توقع ز جهان گذران می داری
- ه- ای مرغ اگر پری به سر کوی آن صنم پیغام دوستان برسانی بدان پری.
- و- برادر که در بند خویش است نه برادر، نه خویش است.

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۶- در کدام گزینه، جناس از نوع «اشتقاق» یافت می شود؟

- الف- زد به دلم در آتشی، عشق بُتی که نام او / زُهره و آفتاب را زُهره به آب می کند
- ب- اگر تو فارغی از حال دوستان یارا / فراغت از تو میسر نمی شود ما را
- ج- مرا زمانه ز یارم به منزلی انداخت / که راضی ام به نسیمی کز آن دیار آید
- د- من اول روز دانستم که با شیرین درافتادم / که چون فرهاد باید شست، دست از جان شیرینم

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۷- جناس را در بیت زیر شناسایی کرده و نوع آن را بنویسید.

چو شد روز، رستم بپوشید گبر نگهبان تن کرد بر گبر ببر.

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۸- به ناهمسانی دو واژه در تعداد حروف، جناس می گویند.

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۹- آیا در بیت :

هر که گوید کلاغ چون باز است نشونددش که دیده ها باز است

قافیه را می توان جناس در نظر گرفت؟ چرا؟

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

۱۰- ارزش موسیقایی کدام جناس در سخن بیشتر است؟

(میترا کاظمی. ناحیه ۱ اراک)

پاسخ نامه:

۱- ب- سعدیا گر نکند یاد تو آن ماه مرنج ما که باشیم که اندیشه‌ی ما نیز کنند

۲- بازار- بیزار: جناس ناقص اختلافی

دادار- دیدار: جناس ناقص اختلافی

۳- ب- شور- شعر

۴-

الف: مدام- دام: جناس ناهمسان افزایشی

ب: خدایی- جدایی: جناس ناهمسان اختلافی

ج: گور- گور: جناس همسان

د: ملامت- سلامت: جناس ناهمسان اختلافی

ه: پری- پری: جناس همسان

و: خویش- خویش: جناس همسان

۶- ب- اگر تو فارغی از حال دوستان یارا / فراغت از تو میسر نمی شود ما را

۷- گبر- ببر: جناس ناهمسان اختلافی

۸- ناهمسان (ناقص) افزایشی

۹- بله، (باز) و (باز) ردیف نیست؛ بلکه قافیه است چون این دو واژه جناس تام برقرار کرده اند و معنی یکسان ندارند.

۱۰- جناس تام (همسان)